

MIT MONDOTT LENIN VALÓJÁBAN

ERNST FISCHER

FRANZ MAREK

A HÁBORÚRÓL ÉS BÉKÉRŐL

Lenin imperializmus-elméletében benne rejlik a háború elkerülhetetlenségéről való meggyőződés. Az imperialista hatalmak egyenlőtlenül fejlődnek, a világ felosztásakor rendkívül nagy falat jut azoknak az országoknak, amelyek, a termelés fejlődési ütemével mérve, már nem állnak az élen. Az ezáltal keletkező ellentéteket és ellentmondásokat erőszakkal kell elintézni.

„Felmerül a kérdés, hogy a kapitalizmus talaján a háborún kívül milyen más eszköz állt rendelkezésre, egyfelől a termelőerők fejlődése és a tőkefelhalmozódás, másfelől pedig a gyarmatoknak és a finánc-tőke »érdekszféráinak« felosztása körüli aránytalanság megszüntetésére?”¹

Az egyenlőtlen fejlődés újra meg újra olyan helyzetet teremt, amelyben a háború elkerülhetetlenné válik. „A békés szövetségek háborúkat készítenek elő, és a háborúból nőnek ki, kölcsönösen feltételezik egymást, s a világgazdaság és a világpolitika közötti imperialista kapcsolatok és kölcsönös viszonyok egy és ugyanazon talaján a harc békés és nem békés formáinak váltakozását eredményezik.”² Közben a világ felosztásáért folytatott harc elkerülhetetlenül a gyarmatok és félgyarmatok nemzeti háborúját váltja ki; mert a háború a politika folytatása más eszközökkel, a gyarmatok nemzeti felszabadító politikájának folytatása szükségszerűen nemzeti háború az imperializmus ellen. Ilyen háborúk „nemcsak lehetségesek és valószínűek, hanem elkerülhetetlenek és forradalmi jellegűek.”³

Lenin véleményét a háborúról és békéről három helyzetben szándékozunk ismertetni: az I. világháború kitörése, közvetlenül a világháború után a szovjetállam békekötése és a Lenin vezette fiatal állam külpolitikája alapelemeinek kibontakozása idején.

Közvetlenül a világháború kitörése után, a Szocialista Internacionálé Baselban tartott utolsó kongresszusának határozataira hivatkozva Lenin ezt írta:

„Az európai és világháború világosan és határozottan burzsoá, imperialista, dinasztikus jellegű háború. Harc a piacokért, és idegen országok kifosztása, az a törekvés, hogy elfojtsák a proletariátus forradalmi mozgalmát és az országokon belül elfojtsák a demokráciát, az a törekvés, hogy a világ proletárjait félrevezessék, egymással szembe-

állítsák és legyilkolják oly módon, hogy az egyik nemzet bérabszolgáit a másik nemzet bérabszolgái ellen uszítják a burzsoázia érdekében — ez a háború egyetlen reális tartalma és jelentősége.”⁴

„Háborús kegyetlenkedésben és barbárságban a nemzetek egyik hadviselő csoportja sem marad a másik mögött... A szociáldemokráciának ma a következő jelszavakat kell kitűznie: mindenütt, a hadseregben is, a hadszíntéren is propagálni kell a szocialista forradalmat, hirdetni kell, hogy a fegyvert nem saját testvéreik, más országok bérabszolgái ellen, hanem a világ reakciós és burzsoá kormányai és pártjai ellen kell fordítaniok.”⁵

„A mostani imperialista háború átváltoztatása polgárháborúvá — ez az egyetlen helyes proletár jelszó.”⁶

Az I. világháború kitörésével kapcsolatban Lenin minden írásában nagy hévvel bírálta a szociáldemokrata pártvezetőségeket, amelyek a hadviselő kormányok pártjára álltak. Lenin közvetlen összefüggést látott e magatartás és a munkásmozgalomban lévő opportunizmus között.

„Egészen nyilvánvaló, hogy a szociálszovinizmus alapvető eszmei-politikai tartalma mindenben fedi az opportunizmus alapelveit. Ez egy és ugyanaz az áramlat. A szociálszovinizmus nem egyéb, mint opportunizmus az 1914—1915-ös háború viszonyai között. Az opportunizmus veleje az osztályok együttműködésének eszméje. A háború végképpen kifejleszti ezt az eszmét, amennyiben annak mindennapi tényezőit, ösztönzőit több rendkívüli tényezővel és ösztönzővel tetézi, a kispolgári és szétforgácsolt tömeget különleges fenyegetésekkel és erőszakkal kényszeríti a burzsoáziával való együttműködésre: ez a körülmény természetesen növeli az opportunizmus híveinek körét, teljesen megmagyarázza sok tegnapi radikálisnak az opportunizmus táborába való átszökését.”⁷

A forradalmi munkásmozgalomnak saját kormánya leverésére, a háború polgárháborúvá való átváltoztatására kell orientálnia. A zimmerwaldi konferencia előestéjén, amely 1915 nyarán egyesítette tizenegy európai ország „internacionalistáit”, Lenin megírta *A szocializmus és a háború* című broszúráját. Ebben a következőket olvassuk:

„A szocialisták, mint barbár, állati dolgot, mindig elítélték a népek közötti háborúkat. De a mi állásfoglalásunk a háború kérdésében elvileg más, mint a burzsoá pacifistáké (a béke híveié és hirdetőié) és az anarchistáké. Az előbbiektől abban különbözünk, hogy mi felismerjük a háborúk és az országon belül folyó osztályharc elkerülhetetlen összefüggését, tudjuk, hogy a háborúkat az osztályok megszüntetése és a szocializmus megvalósítása nélkül lehetetlen megszüntetni, és azt valljuk, hogy a polgárháborúk, vagyis az elnyomott osztálynak az elnyomó osztály, a rabszolgáknak a rabszolgatartók, a jobbágyparasztonak a földesurak, a bér munkásoknak a burzsoázia ellen viselt háborúi jogosak, haladó jellegűek és szükségszerűek. Mind a pacifistáktól, mind az anarchistáktól pedig mi, marxisták, abban különbözünk, hogy feltétlenül szükségesnek tartjuk külön-külön minden egyes háború történelmi tanulmányozását (Marx dialektikus materializmusa szempontjából). A történelem több olyan háborút ismer, amelyek a hábo-

rúkkal elkerülhetetlenül velejáró borzalmak, állati kegyetlenkedések, csapások és szenvedések ellenére is haladó jellegűek voltak. Vagyis előmozdították az emberiség fejlődését, mert segítették összerombolni a különösen káros és reakciós intézményeket (például az önkényuralmat és a jobbagyságot), segítettek összezúzni Európa legbarbárabb zsarnokságát (a török és orosz zsarnokságot). Éppen ezért meg kell vizsgálnunk a mostani háború történelmi sajátosságait.”⁸

Nem minden háború elitélendő, igazságos háborúk is vannak. „Ha például Marokkó holnap hadat üzenne Franciaországnak, India Angliának, Perzsia vagy Kína — Oroszországnak stb., ezek »igazságos«, »védelmi« háborúk volnának, függetlenül attól, hogy ki támadott először, és minden szocialista örülne annak, ha az elnyomott, függő, nem teljes jogú államok győzelmet aratnának az elnyomó, rabszolgatartó »nagy« hatalmak fölött.”⁹

„A marxizmus nem pacifizmus. Harcolni kell a háború lehető leggyorsabb befejezéséért. A »béke követelésének« csak akkor lesz proletár értelme, ha forradalmi harcra szólítunk. Az úgynevezett demokratikus béke a forradalmak egész sora nélkül csak kispolgári utópia. Csak egy marxista program volna igazi akcióprogram, amely teljes és világos feleletet ad a tömegeknek arra a kérdésre, hogy mi az imperializmus és hogyan kell ellene harcolni, amely nyíltan kijelenti, hogy a II. Internacionálé csődjét az opportunizmus okozta, amely nyíltan arra szólít, hogy marxista Internacionálét kell építeni — opportunisták nélkül és ellenük. Csak ez a program, amely megmutatná, hogy bízunk magunkban, hiszünk a marxizmusban, amely bebizonyítaná, hogy élethalálharcot indítunk az opportunizmus ellen, csakis ez a program biztosítaná, hogy az igazi proletártömegek rokonszenve előbb vagy utóbb felénk fordul.”¹⁰

A „szociálszocializmussal” folytatott vita mindenekelőtt a haza védelmének fogalma körül forog.

„Mi is voltaképpen a »haza védelme«? Valamiféle tudományos fogalom a közgazdaságtan vagy a politika stb. területéről? Nem. Ez egyszerűen a legközkeletűbb, leginkább használatos, néha egyszerűen nyárspolgári kifejezés, amely a háború igazolását jelenti. Semmi több, az égvilágon semmi több! »Áruló« ebben csak az lehet, hogy a nyárspolgárok minden háborút képesek igazolni a »mi a hazát védjük« mondással, míg a marxizmus, amely nem alacsonyítja le magát a filiszterségig, minden egyes háború történelmi elemzését követeli annak tisztázásához, hogy haladónak, a demokrácia vagy a proletariátus érdekeit szolgálónak és ebben az értelemben jogosnak, igazságosnak stb. lehet-e tekinteni ezt a háborút.

A haza védelmének jelszava lépten-nyomon a háborúnak igen gyakori nyárspolgáriasan-öntudatlan igazolása, amikor egyúttal nem képesek történelmileg elemezni minden egyes háború jelentőségét és értelmét.

A marxizmus elvégzi ezt az elemzést, és azt mondja: ha a háború »igazi lényege« például az idegen nemzeti elnyomás megsemmisítése (ami különösen tipikus az 1789—1871-es évek Európájára), akkor az elnyomott állam vagy nemzet részéről a háború haladó jellegű. Ha a háború »igazi lényege« a gyarmatok újrafelosztása, a zsákmányon

való osztozkodás, idegen területek elrablása (ilyen az 1914—1916-os háború) — akkor a haza védelméről szóló frázis »merő népcsalás«.

De hogyan találjuk meg, hogyan határozzuk meg a háború »igazi lényegét«? A háború a politika folytatása. A háború előtti politikát kell tanulmányozni, azt a politikát, amely háborúra vezet és háborúra vezetett. Ha a politika imperialista, vagyis a fináncstőke érdekeit szolgáló, a gyarmatokat és az idegen népeket fosztogató és elnyomó politika volt, akkor az ebből a politikából következő háború is imperialista háború. Ha a politika nemzeti-felszabadító, vagyis a nemzeti elnyomás elleni tömegmozgalmat kifejező politika volt, akkor az ebből a politikából következő háború nemzeti-felszabadító háború.”¹¹

Minél jobban közeledett a háború a végéhez, annál inkább abban a kérdésben csúcsosodott ki a vita, hogy milyen békével kell végét vetni. Lenin a felfogásának megfelelő álláspontot képviselte: „Mi a demokratikus béke mellett vagyunk... mi megmondjuk az igazságot: hogy a demokratikus béke lehetetlen, ha Anglia, Franciaország, Németország és Oroszország forradalmi proletariátusa nem dönti meg a burzsoá kormányokat.”¹²

Két nappal a hatalom megszerzése után Szikratávirat mindenkire című nevezetes felhívásában utasította az orosz seregek főparancsnokát, hogy „haladéktalanul és hivatalos formában ajánljon fegyverszünetet valamennyi hadviselő országnak, mind a szövetségeseknek, mind pedig azoknak, amelyek ellenséges műveleteket folytatnak ellenünk. ... Katonák! A béke ügye a ti kezetekben van. Ne engedjétek, hogy az ellenforradalmi tábornokok megghiúsítsák a béke nagy ügyét.”¹³ És három hónappal később Lenin kidolgozta A békétárgyalások programjának vázlatát.

„A politikai tárgyalások fő témája és alapelve: annexiók és hadisarc nélkül ...

Ismerjék el hivatalosan az illető hadviselő ország keretébe tartozó minden egyes (önálló állami életet nem élő) nemzet jogát az önrendelkezésre, a különválás és önálló állam alakításának jogát is beleértve ...

Vonják ki a csapatokat az önrendelkezés jogával élő területről.”¹⁴

A breszt-litovszki békétárgyalások Németországgal ultimátumhoz vezettek, amelyben Németország azt követelte a szovjetállamtól, hogy adja át általa megszállt, nem orosz vidékeket, teljes egészében engedje át a németeknek az általuk megszállt területeket, és fizessen óriási hadisarcot. Lenin ennek az „annexiók” békének az elfogadása mellett szólalt fel, a vezetőség egy részével ellentétben, amely „forradalmi” háborút követelt a német militarizmus ellen. Lenin ezt válaszolta: A hadsereg le van szerelve, a parasztság nem hajlandó tovább háborút viselni, a forradalmi háború csak akkor lenne jogosult, ha három-négy hónapban belül kitörne a német forradalom. „Ha azonban a német forradalom a legközelebbi hónapokban nem következik be, akkor a háború folytatása esetén az események menete elkerülhetetlenül úgy fog alakulni, hogy a hatalmas vereségek kényszeríteni fogják Oroszországot, hogy még hátrányosabb különbékét kössön ... Ilyen helyzetben teljesen megengedhetetlen taktika volna kockára tenni az Oroszországban már megkezdődött szocialista forradalom sorsát csakis azért, mert hátha

megkezdődik a legközelebbi, legrövidebb, hetekkel mérhető határ-időn belül a német forradalom. Az ilyen taktika kalandorpolitika lenne. Nincs jogunk ilyen kockázatot vállalni . . .

A különbeke megkötésével a jelen pillanatban lehetséges legnagyobb mértékben megszabadulunk mindkét egymással ellenségeskedő imperialista csoporttól, kihasználjuk ellenségeskedésüket és háborújukat — amely megnehezíti ellenünk való megegyezésüket —, kihasználjuk és bizonyos időre szabad kezünk lesz a szocialista forradalom folytatására és megszilárdítására. Oroszország átszervezése a proletárdiktatúra alapján, a bankok és a nagyipar államosítása alapján, a város és a kis-parasztok fogyasztási szövetkezetei között végbemenő természetbeni termékcsere mellett, gazdasági szempontból teljesen lehetséges, feltéve, hogy a békés munka néhány hónapra biztosítva lesz. Az ilyen átszervezés viszont legyőzhetetlenné teszi a szocializmust, mind Oroszországban, mind pedig az egész világon, s egyben tartós gazdasági alapot teremt egy hatalmas munkás-paraszt Vörös Hadsereg számára.”¹⁵

Lenin magabiztosan ismételte a breszt—litovszki békefeltételek megvitatásában. Lélegzetvételi szünetre van szükségünk, hogy konszolidáljuk a forradalmat; az első forradalom államának megmentése érdeke a világforradalomnak.

„Talán nem kis időt fog igénybe venni, amíg a tömegek kipihenik magukat egy újabb fellendüléshez, de azok, akik átélték a forradalmi ütközetek hosszú éveit a forradalom fellendülésének időszakában és abban az időszakban, amikor a forradalom a mélybe hanyatlott, amikor a tömegekhez intézett forradalmi jelszavak nem találtak visszhangra náluk, tudják, hogy a forradalom mégis mindig újra fellendült; ezért azt mondjuk: igen, a tömegek most nem képesek háborút viselni, most a Szovjethatalom minden képviselője köteles a népnek szemébe mondani a keserű igazságot, mind a hároméves háború, mind a cárizmus okozta kétségbeejtő romlás hallatlanul nehéz időszaka el fog múlni, és a nép megtalálja majd magában az erőt és a lehetőséget, hogy ellenálljon. Mi most elnyomóval állunk szemben; elnyomásra persze a legjobb forradalmi háborúval, felkeléssel válaszolni, de sajnos a történelem megmutatta, hogy az elnyomásra nem mindig lehet felkeléssel válaszolni; a felkelésről való lemondás azonban még nem jelenti a forradalomról való lemondást.”¹⁶

„A forradalmi háború védelme ma elkerülhetetlenül nem egyéb, mint forradalmi frázis. Mert hadsereg nélkül, igen komoly gazdasági előkészületek nélkül modern háborút viselni a fejlett imperializmus ellen egy tönkretett paraszti ország számára — lehetetlen dolog. A német imperializmussal szemben, amely, miután foglyul ejtett bennünket, feltétlenül ellenállást kell tanúsítanunk. De pusztá frázis volna az a követelés, hogy éppen fegyveres felkelés útján álljunk ellent . . .

Ugyanilyen frázis az azonnali forradalmi háború védelme azzal az érvel, hogy támogatnunk kell a nemzetközi szocialista mozgalmat. Ha elharmarkodva harcba bocsátkozunk, és ezzel megkönnyítjük a német imperializmusnak a Szovjet Köztársaság szétzúzását, akkor ártunk, nem pedig segítünk a német és a nemzetközi munkásmozgalom ügyé-

nek. Mindenre kiterjedő, állhatatos, rendszeres munkával segítenünk kell minden ország forradalmi internacionalistáinak — csakis nekik —, de belemenni a fegyveres felkelés kalandjába, amikor az nyilvánvalóan kaland, nem méltó marxistához.”¹⁷

A párton belüli „baloldali kommunisták” a „forradalmi háború” követelésében olyan messzire mentek, hogy „célszerűnek tartjuk megkockáztatni azt, hogy esetleg elveszítjük a Szovjethatalmat, amely most tisztán formálissá válik”.¹⁸

Lenin szerint ezek a szavak „különösek és szörnyűségesek”.

„Szembeötlő, hogy mennyire helytelenek az efféle nézetek (amelyeket például a béke petrográdi ellenfeleinek többsége is elutasít). Az ilyen nézetek szerint az imperialista hatalmak közé beékelte szocialista köztársaság nem köthetne semmiféle gazdasági szerződést, nem létezhetne, hacsak el nem repülne a holdba.

Talán úgy vélik a szerzők, hogy a nemzetközi forradalom érdekei a nemzetközi forradalom előrelökését követelik, az ilyen előrelökés pedig csakis a háború lehet, semmi esetre sem a béke, mert az a tömegekben az imperializmus »legalizálásának« benyomását keltené? Az efféle »elmélet« teljes szakítás volna a marxizmussal, amely mindig tagadta a forradalmak »előrelökését«, mert a forradalmak oly mértékben fejlődnek, amily mértékben a forradalmakat előidéző osztályellentétek élesednek. Az ilyen elmélet egyértelmű volna azzal a nézettel, hogy a fegyveres felkelés az a harci forma, amely mindig és minden körülmények között kötelező. A valóságban a nemzetközi forradalom érdekei azt követelik, hogy a Szovjethatalom, amely megdöntötte az országban a burzsoáziját, segítse ezt a forradalmat, de a segítség formáját saját erejéhez mérten válassza meg. Még a forradalom előrelökésének elméletéből sem következik olyan nézet, hogy a szocialista forradalmat nemzetközi méretekben úgy kell segíteni, hogy megkockáztatjuk a forradalom vereségének a lehetőségét az adott országban.”¹⁹

Az a tény, hogy az első német ultimátum visszautasítása még szigorúbb diktátumot váltott ki, Leninnek adott igazat. Lenin többször is párhuzamot vont a tilsiti békével, amelyet Poroszország Napóleonnal kötött:

„Aláírtuk a »tilsiti« békét. Amikor I. Napóleon 1807-ben Poroszországot rákényszerítette a tilsiti békére, a hódító szétverte a németek seregeit, elfoglalta a fővárost és a nagyobb városokat, megszervezte saját rendőrségét, kényszerítette a legyőzötteket, hogy kisegítő hadtesteket adjanak neki újabb rablőháborúk viselésére, szétdarabolta Németországot, szövetséget kötött egyes német államokkal más német államok ellen. S a német nép mindennek ellenére, még az ilyen béke után is, állta a sarat, össze tudta szedni erejét, talpra tudott állni, és ki tudta vívni jogát a szabadságra és önállóságra.

Aki akar és tud gondolkozni, annak a tilsiti béke példája (amely pedig csak egy volt a sok súlyos és megalázó szerződés között, amelyeket abban az időben a németekre rákényszerítettek) világosan mutatja, hogy gyerekesen naiv gondolat az, hogy a legsúlyosabb béke minden körülmények között a pusztulás örvénye, a háború pedig a dicsőség és a megmenekülés útja. A háborúk korszakai arra tanítanak bennünket,

hogy a történelem folyamán a béke gyakran arra szolgált, hogy a harcoló felek lélegzethez jussanak, és erőt gyűjtsenek az új harcokra. A tilsiti béke a legnagyobb megaláztatás volt Németország számára, de ugyanakkor fordulat is volt a legnagyobb nemzeti fellendülés felé. A történelmi helyzet akkor nem adott más kiutat e fellendülésnek, csak azt a kiutat, amely a burzsoá állam felé vezetett. Akkor, százegynéhány évvel ezelőtt, egy maroknyi nemes és néhány burzsoá intellektüel csinálta a történelmet az álmos és alvó munkás- és paraszttömegek feje fölött. Akkor a történelem, éppen ezért, csak szörnyű lassúsággal cammoghatott.

A kapitalizmus most sokkal magasabbra emelte a kultúrát általában, s a tömegek kultúráját különösen. A háború felrázta a tömegeket, hallatlan borzalmaival és szenvedéseivel felserkentette őket. A háború előrehajtotta a történelmet, amely most a mozdony gyorsaságával száguld előre. A történelmet most önállóan csinálják az emberek milliói és tízmilliói. A kapitalizmus most megérett a szocializmusra.

S ezért, ha most Oroszország a »tilsiti« békétől a nemzeti fellendülés, egy nagy honvédő háború felé halad — és vitathatatlanul ebben az irányban halad —, ez a fellendülés nem a burzsoá államhoz, hanem a nemzetközi szocialista forradalomhoz vezet majd el. 1917. október 25-e óta mi honvédők vagyunk. Mi a »haza védelme« álláspontján vagyunk, de az a honvédő háború, amely felé haladunk, a szocialista hazáért, a szocializmusért mint hazáért, a Szovjet Köztársaságért mint a szocializmus világhadseregének csztagáért folyó háború lesz.”²⁰

„Jobb kibírni, tűrni és elviselni végtelenül nagyobb nemzeti és állami megaláztatást és terhet, de megmaradni őrhelyünkön mint szocialista osztag, amely az események következtében elszakadt a szocialista hadsereg soraitól, és kénytelen megvárni, amíg más országok szocialista forradalma segítségére siet. És ez a forradalom jön is segítségünkre. Lassan, de jön. És az a háború, amely most Nyugaton lejátszódik, jobban forradalmasítja a tömegeket, mint annak előtte, és közelebb hozza a felkelés óráját.”²¹

A breszti békével kapcsolatos állásfoglalásokban felismerhetők annak a külpolitikának a csírái, amelyet Lenin, a szovjetállam elén, az első években folytatott, főleg azután, hogy Európában lelohadt a forradalmi hullám. Ezek ebben az elvben foglalhatók össze: Lehetőleg sok szerződés és békekötés, lehetőleg hosszú lélegzétvételi szünet. 1919. október 5-én, néhány hónappal azután, hogy megfeneklettek a békemegbeszélések Bullitt amerikai képviselővel, Lenin pontosabban meghatározta ezt az orientációt a *The Chicago Daily New* című amerikai újság tudósítójának kérdéseire adott válaszában:

„1. Milyen politikát követ most a Szovjet Kormány a béke kérdésében?

2. Melyek általános vonásokban Szovjet-Oroszország békefeltételei?

A mi békepolitikánk — a régi, azaz mi elfogadtuk Bullitt úr békejavaslatát. Mi sohasem változtattuk meg békefeltételeinket (2. kérdés), melyeket Bullitt úrral együtt fogalmaztunk.

Mi Bullitt úr megérkezése előtt több ízben hivatalosan békét ajánlottunk az antantnak.

3. Kész-e garantálni a Szovjet-Kormány, hogy egyáltalán nem fog beavatkozni a külföldi államok belügyeibe?

Mi készek vagyunk ezt garantálni...

5. Mi a Szovjet Kormány álláspontja az Amerikával való gazdasági megállapodás tekintetében?

Mi határozottan az Amerikával — minden országgal, de különösen Amerikával — kötendő gazdasági megállapodás mellett vagyunk.”²²

A párt 1919 szeptemberében tartott összoroszországi konferenciáján a nemzetközi politika kérdéseiről kidolgozott határozati javaslatban ezt olvassuk:

„Az Oroszországi Szocialista Föderatív Szovjet Köztársaság minden néppel békében kíván élni és minden erejét a belső építésre akarja fordítani, hogy a szovjet rendszer alapján megszervezze a termelést, a közlekedést és a közigazgatást, amit az antant beavatkozása és az éhség-blokád mindeddig akadályozott.”²³

Ezért Lenin a Finnországgal és Észtországgal kötött békét a szovjet külpolitika jelentős sikerének tekintette azzal a törekvéssel szemben, hogy a kis szomszédállamokat előrsnek építsék ki a fiatal Szovjet Köztársaság ellen. Ezzel összefüggésben, a kis Észtországgal kötött békeszerződést Lenin „igen nagy, világtörténelmi jelentőségű” dokumentumnak nevezte.

„Hogyan kerekedhattunk a világimperializmus egyesült erői fölé Észtországot illetőleg, amely mindig csak erőszakot tapasztalt a cári földbirtokosi Oroszország részéről? Úgy kerekedhattunk felül, hogy bebizonyítottuk, hogy a békés politikára való átmenet érdekében kellő időben és igazán le tudunk mondani az erőszakról, és meg tudjuk nyerni egy kis állam burzsoá kormányának rokonszenvét, annak ellenére, hogy ezt a kormányt a nemzetközi tőke minden eszközzel segítette...

És ezt a békét olyan feltételek mellett kötöttük, hogy több területi engedményt tettünk, olyan engedményeket, amelyek nem tartották be egészen szigorúan a nemzeti önrendelkezés elvét, hogy tettekkel bizonyítottuk be: a határkérdés számunkra masodrendű kérdés, de a békés kapcsolatok kérdése, az a kérdés, hogy ki tudjuk várni minden nép létfeltételeinek kibontakozását, nemcsak elvileg igen fontos, hanem olyan kérdés is, amelynek kapcsán meg tudtuk nyerni a velünk szemben ellenséges nemzetek bizalmát.”²⁴

A *New York Evening Journal* című amerikai újság tudósítójának kérdéseire adott válaszban ezt olvassuk:

„»Szándékunkban áll-e Lengyelországot és Romániát megtámadni?»

Nincs szándékunkban. Mi a Népbiztosok Tanácsa nevében és az Összoroszországi Központi Végrehajtó Bizottság nevében a legünnepélyesebben és hivatalosan deklaráltuk szándékunkat. Sajnos, a francia kapitalista kormány arra bujtogatta Lengyelországot (valószínűleg Romániát is), hogy támadjon meg bennünket. Erről szól több amerikai szikratávirat is Lyonból.

»Terveink Ázsiában?»

Ugyanazok, mint Európában: békés együttélés a népekkel, minden nemzet munkásaival és parasztjaival, akik új életre ébrednek, új életre,

amelyben nincs kizsákmányolás, nincsenek földbirtokosok, nincsenek kapitalisták, nincsenek üzérek . . .

»Az Amerikával való béke alapjai?«

Az amerikai kapitalisták hagyjanak minket békében. Mi nem bántjuk őket. Sőt készek vagyunk arannyal fizetni a közlekedés és a termelés számára hasznos gépekért, munkaeszközökért stb. És nemcsak arannyal, nyersanyaggal is.

»Mi akadályozza ezt a békét?«

Részünkről semmi. Akadály az amerikai kapitalistáknak (és bármely más ország kapitalistáinak) imperializmusa . . .

»Milyen hatása lenne a velünk kötött békének Európa gazdasági helyzetére?«

Ha gépeket cserélnék gabonára, lenre, más nyersanyagra — vajon ez nem előnyös Európára nézve? Nyilvánvaló, hogy ez csak előnyös lehet . . .

»Kész-e Oroszország üzleti kapcsolatba lépni Amerikával?«

Persze, hogy kész; ugyanígy valamennyi országgal is. Az Észtországgal kötött béke, amelyben Észtországnak óriási engedményeket tettünk, bebizonyította, hogy ennek érdekében, bizonyos feltételek mellett, még engedményekre is készek vagyunk.”²⁵

Lenin közben hű maradt meggyőződéséhez, hogy az imperializmusban elkerülhetetlenek a háborúk, hogy végső fokon támadás várható a Szovjetunió ellen is. 1920 márciusában, a bolsevikok IX. kongresszusán kijelentette:

„A béke érdekében tett lépéseinkkel egyidejűleg azonban fokoznunk kell harci készültségünket, semmi esetre sem szabad leszerelni hadseregünket. Hadseregünk a reális biztosítéka annak, hogy az imperialista országok a legcsekélyebb támadási kísérletet se tegyék ellenünk, mert ha kezdetben számíthatnának is némi múltó sikerre, Szovjet-Oroszország végül is egytől egyig összezúzná őket. Ezzel tisztában kell lennünk, erre kell alapoznunk agitációnkat és propagandánkat, fel kell tudnunk készülni erre, meg kell tudnunk oldani azt a feladatot, amely a növekvő kimerültség mellett arra kényszerít bennünket, hogy az egyiket éppúgy elvégezzük, mint a másikat.”²⁶

„Teljes kudarcot vallott a világimperializmusnak az a kísérlete, hogy katonai erővel eltiporjon minket! A nemzetközi helyzet most sokkal hosszabb és tartósabb lélegzetvételi időt engedett, mint a forradalom elején. De nem szabad elfelejteni, hogy ez is csak lélegzetvételi idő. Nem szabad elfelejtenünk, hogy az egész kapitalista világ állig fel van fegyverezve, és lesi a pillanatot, keresi a legjobb stratégiai feltételeket, kutatja a támadás módjait. Semmi esetre sem szabad megfélemlenünk rőla, hogy ma még minden gazdasági erő és minden katonai erő a rendelkezésére áll.”²⁷

Nyolc hónappal később, az intervenciók kísérletek sikeres elhárítása után, Lenin egy pusztán lélegzetvételi szünetnél többet jelentő időnyerésről beszélt.

„Eszerint, ha egy pillantást vetünk nemzetközi helyzetünk egészére, azt látjuk, hogy óriási sikereket értünk el, hogy most már nemcsak lélegzetvételi szünetünk van, hanem olyasvalamink, ami annál sokkal

komolyabb. Mi lélegzetvételi szünetnek az olyan rövid időközt szoktuk nevezni, amelynek folyamán az imperialista hatalmaknak sokszor volt lehetőségük arra, hogy újabb, fokozottabb kísérleteket tegyenek az ellenünk való háborúra. Most is óvakodunk attól, hogy túlzásokba esünk és tagadjuk, hogy a tőkés országok katonai beavatkozása ügyeinkbe a jövőben is lehetséges. Továbbra is harci készenlétben kell lennünk. De ha egy pillantást vetünk azokra a viszonyokra, amelyek között meghiúsítottuk az orosz ellenforradalom minden kísérletét és elértük a szabályszerű békekötést valamennyi nyugati állammal, akkor világossá válik, hogy nemcsak lélegzetvételi szünetünk van, hanem egy egészen új időszakba léptünk, mert kivívtuk magunknak az önálló nemzeti lét jogát a tőkés államok hálózatában.”²⁸

Ilyen helyzetben a legfontosabb a saját biztonság érdekében kihasználni a tőkés országok közötti ellentéteket.

„Külpolitikánk, amíg egyedül vagyunk és a tőkés világ erős, egyrészt abban áll, hogy kihasználjuk az ellentéteket (természetesen az volna a legkellemebb, ha legyőznénk az imperialista hatalmakat, de ezt még meglehetősen sokáig nem tudjuk megtenni).”²⁹

1922 tavaszán, a genovai nemzetközi gazdasági értekezleten — az értekezlet idején következett be Rapallóban a békekötés Németországgal — részt vett egy orosz küldöttség is. Lenin ezzel kapcsolatban kijelentette:

„Mi már a kezdet kezdetén kijelentettük, hogy Genuát üdvözljük és a génuai konferencián részt veszünk; nagyon jól tudtuk, és cseppet sem titkoltuk, hogy mint kereskedők megyünk el a konferenciára, mert nekünk feltétlenül szükségünk van a tőkés országokkal folytatott kereskedelemre (amíg ezek az országok nem bomlottak föl teljesen), és hogy azért megyünk el oda, hogy a lehető leghelyesebben és legelőnyösebben vitassuk meg e kereskedelem politikailag elfogadható feltételeit, és csakis ezért. Ez persze egyáltalán nem titok azok előtt a kapitalista államok előtt, amelyeknek kormányai összeállították a génuai konferencia első tervét, és kezdeményezték a konferencia összehívását. Ezek az államok nagyon jól tudják, hogy a különböző tőkés országokkal kötött kereskedelmi szerződéseink sora mind hosszabb lesz, no a gyakorlati kereskedelmi ügyletek száma; jelenleg rengeteg egészen részletesen megtárgyalt orosz és külföldi vállalkozás indult, a különböző idegen államok és különböző iparágaink legkülönfélébb kombinációiban. Ezért a tőkés országok nagyon jól tudják, mi a gyakorlati alapja annak, amiről Genuában elsősorban lesz szó.”³⁰

Ugyanebben a beszédben Lenin helyeslően idézte Trockij egy napi-parancsát a Vörös Hadsereghez:

„Minden vöröskatonára értse meg a nemzetközi helyzetet; biztosan tudjuk, hogy nekik van egy szilárd csoportjuk, amely intervencióval szeretne próbálkozni; résen leszünk, és legyen tisztában vele minden vöröskatonára, mi a diplomáciai játék és mi a fegyver ereje, amely eddig is minden osztálykonfliktus eldöntője volt.”³¹

A genovai konferencián részt vett küldöttség jelentéséről készített határozattervezetben Lenin általánosítja a szovjet külpolitika praktikáit. Szól „a két tulajdonrendszer (a kapitalista- vagy magántulajdon

és az egyelőre még csak az OSZFSZK-ban fennálló kommunistatulajdon) egyenjogúságáról”, ami annyit jelent, mint „elismerni, ha közvetve is, az előbbi tulajdonrendszer csődjét, kudarcat, azt, hogy elkerülhetetlenül meg kell egyeznie az utóbbival mint egyenlő az egyenlővel”.

„A két tulajdonrendszer tényleges egyenjogúságát, ha csak mint ideiglenes állapotot is, amíg az egész világ nem tér át a magántulajdonról és az általa szült gazdasági káoszról és háborúkról a magasabb tulajdonrendszerre — egyedül a rapallói szerződés szögezi le.”³²

Tehát mire irányulnak ezek a külpolitikai alapelvek? A békés meg egyezés politikájára, egy olyan világban, amely még nem szocialista, amelyben különböző tulajdonrendszerek koegzisztálnak, és amelyben háborúkkal és a szovjetállam elleni támadásokkal kell számolni. 1922 decemberében, amikor a Szociáldemokrata Szakszervezeti Internacionálé nemzetközi békekongresszust hívott össze Hágába, Lenin ebben jelöli meg a szovjet delegáció legfontosabb feladatát:

„Meg kell magyarázni az embereknek a reális körülményeket, azt, hogy milyen nagy titokzatosság veszi körül a háború születését, és hogy milyen tehetetlen a munkások szokásos szervezete, ha forradalminak is nevezi magát, a ténylegesen közelgő háborúval szemben.

A legkonkrétabb módon újból és újból meg kell magyaráznunk az embereknek, hogy milyen volt a helyzet a legutóbbi háború idején és miért nem lehetett másmilyen.”³³

Az általunk gyakran idézett *Inkább kevesebbet, de jobban* című utolsó művében Lenin arról beszélt, hogy „az ellenforradalmi imperialista Nyugat és a forradalmi és nacionalista Kelet”³⁴ között elkerülhetetlenek a háborúk és háborús összeütközések. Későbbi kísérletek, amelyek arra irányultak, hogy a békés koegzisztencia politikájának születési bizonyítványaként értékeljék Leninnek a szovjet külpolitikához fűzött, ebben a fejezetben idézett megjegyzéseit, nem állják ki a tudományos vizsgálatot.

Kollin József fordítása

JEGYZETEK

¹ V. I. Lenin Művei, Szikra kiadás, Budapest 1951, 22. kötet, 286. oldal.

² Ugyanott, 308. oldal.

³ Ugyanott, 325. oldal.

⁴ V. I. Lenin Művei, Szikra kiadás, Budapest 1951, 21. kötet, 1. oldal.

⁵ Ugyanott, 3—4. oldal

⁶ Ugyanott, 20. oldal

⁷ Ugyanott, 239. oldal

⁸ Ugyanott, 301. oldal

⁹ Ugyanott, 303. oldal

¹⁰ Ugyanott, 332. oldal

¹¹ V. I. Lenin Művei, Szikra kiadás, Budapest, 1951, 23. kötet, 23—24. oldal

¹² Ugyanott, 291. oldal

- ¹³ V. I. Lenin Művei, Szikra kiadás, Budapest 1952, 26. kötet, 320—321. oldal
¹⁴ Ugyanott, 360—361. oldal
¹⁵ Ugyanott, 464—465. oldal
¹⁶ V. I. Lenin Művei, Szikra kiadás, Budapest 1952, 27. kötet, 31. oldal
¹⁷ Ugyanott, 44—45. oldal
¹⁸ Ugyanott, 54. oldal
¹⁹ Ugyanott, 57. oldal
²⁰ Ugyanott, 151—152. oldal
²¹ Ugyanott, 289. oldal
²² V. I. Lenin Művei, Szikra kiadás, Budapest 1953, 30. kötet, 35—36. oldal
²³ Ugyanott, 180. oldal
²⁴ Ugyanott, 315—317. oldal
²⁵ Ugyanott, 366—369. oldal
²⁶ Ugyanott, 458. oldal
²⁷ Ugyanott, 493—494. oldal
²⁸ V. I. Lenin Művei, Szikra kiadás, Budapest, 1951, 31. kötet, 425. oldal
²⁹ Ugyanott, 489—490. oldal
³⁰ V. I. Lenin Művei, Szikra kiadás, Budapest 1953, 33. kötet 204. oldal
³¹ Ugyanott, 208. oldal
³² Ugyanott, 353—354. oldal
³³ Ugyanott, 447. oldal
³⁴ Ugyanott, 503. oldal